

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXVI
Књига 54

Нови Сад, јун 1994
Број 6

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ

- Др Љубомирка Кркљуш ✓ Доношење Законика грађанског за Кнежевину Србију
Др Милорад Живановић О појму правног интереса код тужбе за утврђење

ПРИКАЗИ

- Др Станко Пихлер Др Давор Крапац: „Компјутерски криминалитет”
Др Радивој Степанов Др Маријана Пајванчић: „Уставно право”

ГЛЕДИШТА

- Милан Добросављев ✓ Шта нам је скривио др Јован Мушкатиновић?

ХРОНИКА

ПРАКСА

Привредно право

IN MEMORIAM

Јосип Кујунџић

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора АКВ

Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК“ Адвокатске коморе Војводине
О Д Л И К О В А Н
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом

CONTENTS

ARTICLES

- Ljubomirka Krkljuš, Ph. D. Enactment of the Civil Code for the Principality of Serbia
Milorad Živanović, Ph. D. On the notion of legal interest in declaratory action

REVIEWS

- Stanko Pihler, Ph. D. Davor Krapac, Ph. D.: „Criminal Offenses Related to Computers”
Radivoj Stepanov, Ph. D. Marijana Pajvančić, Ph. D.: „Constitutional Law”

REMARKS

- Milan Dobrosavljev What did Jovan Muškatirović, Ph. D., do wrong to us?

CHRONICLE

CASE LAW

Commercial Law

IN MEMORIAM

Josip Kujundžić

NOTICES

From the meeting of the Management Board of the Vojvodina Bar Association

АДВОКАТСТВО КОМУНИСТИЧЕСКОГО ВОДНОЕ
ЧАСОВИЩ ЗА ПЕРИОД 1950-1951

**ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ**

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Коста Мајински (1928–1932), др Никола Николић (1933–1936), др Василије Станковић (1936), др Славко М. Ђирић (1937), Владимир К. Хаџи (1937–1941), Милорад Ботић (1952–1972), Сава Савић (1973–1987), Мирослав Здјелар (1987–1994)

Уређивачки одбор

СЛОБОДАН БЕЉАНСКИ

**главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду**

Милан Добросављевић, адвокат у Новом Саду, др Јанко Кубињец, адвокат у Бачком Петровцу, Небојша Марушић, адвокат у Новом Саду, Срђан Миковић, адвокат у Панчеву, Радивоје Јовић, адвокат у Новом Саду, Предраг Веселиновић, адвокат у Новом Саду

**Технички уредник
Мирјана Јовановић**

Адреса Уредништва

**21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1. Телефон: 021/29-459
Рукописи се не враћају**

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXVI
Књига 54

Нови Сад, јун 1994
Број 6

ЧЛАНЦИ

Др Љубомирка Кркљуш
професор Правног факултета у Новом Саду

ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНИКА ГРАЂАНСКОГ ЗА КНЕЖЕВИНУ СРБИЈУ

Дуга и тешка борба српског народа за ослобођење од турске власти и формирање државе почела је крајем XVIII и почетком XIX века, а окончана признањем пуне самосталности и суверености на Берлинском конгресу 1878. године. Прва етапа ове борбе завршена је 1830. године. После оружаних устанака, првог 1804–1813, другог устанка и споразума Милоша Обреновића и Марашли-Али паше 1815, уследила је дуга и упорна дипломатска борба. Султановим хатишерифом 1830. године Србија је добила статус вазалне кнежевине са самосталном унутрашњом управом. Поред стицања унутрашње политичке самосталности, 1830. године престаје у Србији и феудални турски спахијски систем и сељак добија пуну сопственост над својом земљом.¹ Становништво Србије очекивало је од нове српске власти потпуно обезбеђење и законско регулисање права извојеваних у току устанака. Међутим, владавина кнеза Милоша Обреновића није испунила ова очекивања. Незадовољство Милошевим режимом испољавало се и у претходном периоду, бројним и масовним бунама у којима су учествовале и старешине и народ. Свеобухватну и образложену, поразну критику Милошевог владања садржи познато писмо Вука Карацића упућено кнезу 24. априла 1832. године.² Вук у том писму истиче и циљеве које би у Србији требало

¹ *Историја српског народа*, V–1, Београд, 1981; В. Стојанчевић, *Милош Обреновић и његово доба*, Београд, 1966; Радош Љушић, *Кнежевина Србија (1830–1839)*, Београд б.г.; Нил Попов, *Србија и Русија од Кочине крајине до Св. Андрејевске скупштине*, Београд, 1870; Др Мих. Гавриловић, *Милош Обреновић*, I–III, Београд, 1909.

² Вук Стеф. Карацић, *Преписка*, IV (1829–1832), Просвета, Београд, 652–666.

остварити: да се у земљи утврди правни поредак, обезбеди слобода личности, имања и трговине, уведе добра организација и деловање државне управе. О потреби доношења закона, Вук је Милошу говорио и раније.³

Незадовољство Милошевом самовољом јачало је и опозиција је постајала све снажнија. После неуспелог покушаја ограничавања кнежевe власти 1835. године *Сретењским уставом*, донесен је 1838. године у виду султановог хатишерифа нови, „*Турски устав*“, којим је кнежева власт битно умањена у корист државног совјета. Уставом је успостављена и организација судства, проглашена слобода личности и неприкосновеност имовине, забрана поновног успостављања феудалних односа, као и пуна слобода трговине.⁴ Још неколико година трајала је борба између старешина „уставобранитеља“ и Обреновића, која је завршена збацивањем са српског престола кнеза Михаила и избором за кнеза Карађорђевог сина Александра, 1842. године. Доношењем „*Турског устава*“, односно довођењем на престо кнеза Александра Карађорђевића почиње у Србији период тзв. уставобранитељске владавине.

За разлику од претходних деценија, обележених дуготрајном и упорном борбом за ослобођење и на бојном и на дипломатском пољу, одлике уставобранитељског времена другачије су: „Историјски значај уставобранитељског режима састоји се у томе“, вели Слободан Јовановић, „што с тим временом настаје код нас стварање установа, настају први почетци детаљне државне организације. Под Милошем, никаква се установа није могла развити. Милош је држао све код себе, није дао ниједној власти, ниједном послу да се одвоји од њега као засебна, самостална установа. Уставобранитељско време, напротив, ничим се тако не карактерише као установама које су тада постале. Оно се не одликује великим људима, оно се не може хвалити великим делима на пољу спољашње и унутрашње политике, али оно је дало наш први судски и административни механизам, и ударило основу нашим просветним установама.“⁵

Једно од најважнијих достигнућа оваквога настојања уставобранитеља је обезбеђење приватне сопствености, доношењем писаних закона који ће је дефинисати и заштитити, па стога Грађански законик, који је тада донесен представља „највеће правно дело Карађорђевићеве владе и целог уставобранитељског времена“. ⁶ Законик грађански за Књажевство Србију обнародован је у Београду на Благовести, 25. марта 1844. године.

* * *

Иако је био несклон издавању закона, кнеза Милоша су прилике у Србији и незадовољство народа навели да предузме неке кораке у том

³ Писмо кнезу Милошу од 30. априла 1822. године, *Преписка II*, 544–545.

⁴ Јаша М. Продановић, *Уставни развитак и уставне борбе у Србији*, Београд, б.г., 85–95.

⁵ Слободан Јовановић, *Уставобранитељи и њихова влада (1838–1858)*, Београд, 1925, 5–6.

⁶ Слободан Јовановић, *нав. дело*, 11.

правцу, те је одлучио да се приступи доношењу „закона за народ”. Рад на изради закона започео је 1828. године. У томе послу учествовали су најобразованији људи, кнежеви чиновници, међу којима је свакако најистакнутији био Димитрије Давидовић, а од самог почетка и Вук Караџић. На његов предлог, кнез је касније формирао и посебну „законодатељну комисију”. Комисија је имала седиште у Београду, при београдском народном суду, а њен састав је мењан неколико пута.⁷

Рад комисије састојао се претежно у преводу разних страних закона. Преводени су француски *Code civil*, кривични законик и законик о судском поступку, као и други страни законици, углавном у немачким преводима. Помиње се и кривични законик, који је цар Јосиф II донео за аустријску Војну границу.⁸ Законодатељна комисија показала је много добре воље и уложила велики труд, па се кнез Милош већ 12. новембра 1830. године у своме писму владици Његошу похвалио да су закони израђени и да их само треба још штампати.⁹

Међутим, члановима комисије недостајала је стручност да би ваљано обавили овај посао, јер ниједан од њих није имао правничког образовања. Позната је анегдота, везана за овај рад, која то јасно показује: чланови комисије сматрали су да термин „servitut” на који су наишли у француским законима значи ропство, полазећи од основног значења речи (servus), па су се томе чудили, јер је француско законодавство словило као либерално. Када су наишли на израз „хипотека”, закључили су да се ради о „апотеци” и да је у питању типографска грешка.¹⁰ Осим тога, ни садржина закона, који су комисији послужили као узор није одговарала српским условима и потребама. Када су се потом чланови комисије разишли по другим пословима, посао на изради закона престао је за неко време.

Рад на законодавству обновљен је 1834. године. У марту те године, незадовољан радом претходне комисије, кнез је наложио своме секретару Стефану Радичевићу да прегледа „судејске законе”. Под тим су се тада подразумевали кривични и грађански законици и поступци. Тада су начињени нацрти кривичног закона, на основу француског, грчког и аустријског законодавства. Радило се и на изради грађанских закона. Притом су коришћени и аустријски закони и сравњивани са већ преведеним француским.

И поред свег труда, овај рад на изради законских нацрта није донео значајније резултате. И сами учесници у овом послу признавали су да су за њега нестручни, али се нису усуђивали да то отворено кажу кнезу

⁷ Томица Никчевић, *Постанак и покушај прераде Грађанског законика Кнежевине Србије*, Београд, 1971, 9–14; Мита Петровић, *Финансије и установе обновљене Србије*, I, Београд, 1897, 579; Алекса С. Јовановић, *Рад на „торжественим законима”*, Архив за правне и друштвене науке, књ. XI (св. 1), 25. фебруар 1911, 11; Алекса Ивић, *Израда законика за кнежевину Србију*, Архив за правне и друштвене науке, књ. III (XX), бр. 3, 25. октобра 1911, 178–179; Љуб. Стојановић, *Живот и рад Вука Стеф. Караџића*, Београд–Земун, 1924, 337.

⁸ Јован Хаџић, *Огледало србско*, Нови Сад, 1864, 27; Радош Љушић, *нав. дело*, 234.

⁹ Мита Петровић, *нав. дело*, 580; Алекса С. Јовановић, *нав. дело*, 12.

¹⁰ Јован Хаџић, *нав. дело*, 38.

Милошу.¹¹ Неуспеху је свакако допринела и неискрена намера Милошева да заиста донесе законе, који би га обавезивали и спутавали. Међутим, незадовољство Милошевом владавином, које је било све веће и уставне борбе које су се тада распламсале, нагнале су кнеза да ипак рад на доношењу закона организује на начин који може донети резултате. Будући и сам свестан да у Србији нема стручних људи, који би били способни да се успешно лате посла писања закона, кнез је позвао два угледна правника из Аустрије, вармејског сенатора из Новог Сада Јована Хаџића и капетана-аудитора Василија Лазаревића, земунског градоначелника. Њиховим доласком у Србију 1837. године, писање закона доспело је коначно у квалификоване руке.¹²

Хаџић и Лазаревић започели су посао на изради закона заједнички, али је посао убрзо подељен, па се Хаџић посветио искључиво раду на грађанском законiku.

Јован Хаџић био је можда најобразованији Србин свога времена, један од најистакнутијих јавних и културних радника, књижевник, правник и политичар. Гимназију је завршио у Сремским Карловцима, а правне науке у Бечу и Пешти, где је 1826. положио докторат права и постао адвокат. Један је од главних оснивача Матице српске. Био је директор новосадске српске гимназије и неко време уређивао *Летопис српски*. У своје доба био је један од најуваженијих и најомиљенијих српских песника. У културној историји остала је забележена његова полемика са Вуком Караџићем. У Вуковој борби за језичку реформу, Хаџић му је био огорчени противник. Подстицао је и материјално помагао многе младе Србе, међу којима је најпознатији био Светозар Милетић.

* * *

Новембра 1836. године Хаџићу и Лазаревићу је достављена дозвола угарског палатина Јосифа за одлазак у Србију. Хаџић је овим задатком био не само обрадован, него и веома почаствован, што му је у део пала мисија писања закона у Србији.¹³ Хаџић и Лазаревић допутовали су у Београд 8. маја 1837. године.

Прегледавши до тада прикупљену грађу за израду закона, Хаџић и Лазаревић су 25. јула поднели о томе опширан извештај кнезу. У извештају је садржано и мишљење о начињеним нацртима али и њихово схватање о томе како законодавни рад треба организовати и које принципе при томе ваља следити. Указали су на неправичност искључивања женске деце из наслеђа, што је било предвиђено у постојећим нацртима и на недоследно схватање својине. Како је посао који је стајао пред њима био замашан и захтевао дуго време, Хаџић и Лазаревић су се августа 1837. вратили кућама да би средили своје послове. У Србију је Хаџић поново дошао децембра 1837, а Лазаревић фебруара 1838. године.¹⁴

¹¹ Исто, 37–38.

¹² Алекса Ивић, *нав. дело*, 182–185; Јован Хаџић, *нав. дело*, 37.

¹³ Мираш Кићовић, *Јован Хаџић*, Нови Сад, 1930, 73–74.

¹⁴ Јован Хаџић, *нав. дело*, 132; Мираш Кићовић, *нав. дело*, 79; Алекса С. Јовановић, *нав. дело*, 18–25.

После повратка у Србију, Хаџић и Лазаревић упали су у вртлог жестоке уставне борбе, у коју су се активно укључили, Лазаревић на страни кнежевих присталица, а Хаџић у кругу његових противника. Иако страсно ангажован у политичким збивањима, Хаџић је већ децембра 1837. године почео да проучава грађу која је у народу прикупљена о женском праву наслеђа.¹⁵ Од маја 1838. године, два законописца су поделила посао, па је Хаџић преузео рад на грађанском, а Лазаревић на кривичном законнику и судском поступку.¹⁶ Међутим, рад на законнику ипак је био донекле занемарен услед Хаџићевог активног учешћа у уставним борбама. Јануара 1838. Хаџић је био позван да да своје мишљење о једном уставном нацрту, а на кнежев захтев и сам је начинио један пројект.¹⁷ Кнежеве присталице настојале су да сачувају неокрњену његову власт, док је Хаџић замишљао устав пре свега као један „политички акт који ће учинити крај кнежевој самовољи”.¹⁸

Почетком 1839. године Хаџић је прекинуо рад на грађанском законнику да би израдио читав низ законских аката: о устројству савета, уређењу правитељства, правде, просвете, унутрашњих и иностраних дела, судовима и низу других предмета. Радио је и на уређењу конзисторије.¹⁹

Тек после завршетка уставних борби, доношења Турског устава и Милошевог силаска с престола, Хаџић се вратио законодавном послу. Између њега и српске владе сачињен је уговор ради израде грађанског законика за Србију, 29. јула 1840. Хаџић је требало да законик заврши у року од две године. Посао је завршио са малим закашњењем, новембра 1842. године. Нацрт је прегледала комисија која је формирана при Совјету. Пошто су у нацрту начињене неке мале измене, кнез и Совјет су га одобрили, те је законик обнародован на Благовести 1844. године.

Иако су први законски текстови које је законодавна комисија преводила били француски, законодавни рад се рано окренуо према аустријском праву као узору. Разлога за ову оријентацију било је неколико. Француско право, настало у средини у сваком погледу далеко развијенијој него што је била српска, било је тешко примењиво као образац за доношење закона у Србији. У том погледу није ни аустријско право било ближе. Међутим, аустријско право познавали су Срби из Аустрије, а веома брзо се њихово ангажовање наметнуло као једино решење. С друге стране, Аустрија је подржавала овај правац законодавног рада у Србији због својих политичких интереса. Хаџић и Лазаревић брзо су добили одобрење за рад у Србији, а њихова делатност праћена је будним оком аустријског конзула у Београду Михановића.²⁰ Рецеп-

¹⁵ Јован Хаџић, *нав. дело*, 132.

¹⁶ Томица Никчевић, *нав. дело*, 21.

¹⁷ Јаша Продановић, *нав. дело*, 70–71; Радош Љушић, *нав. дело*, 162–163; Мираш Кићовић, *нав. дело*, 84–85.

¹⁸ Слободан Јовановић, *Јован Хаџић, Политичке и правне расправе*, Београд, 1908, 101; Владимир Стојанчевић, *Милош Обреновић и његово доба*, Београд, 1966, 487.

¹⁹ Мираш Кићовић, *нав. дело*, 89.

²⁰ Исто, 78.

ција, односно прерада аустријског грађанског законика у Србији значила је у правном погледу својеврсну унификацију Аустрије и Србије, што је било у пуном складу са спољном политиком Аустрије на Балкану.

Хацић се ослонио у своме раду на аустријске законе зато што је био школован у Аустрији, те према томе био добар познавалац тога права. Приликом његовог опредељења за аустријске законе као узоре, нису никакву улогу играли политички разлози. Напротив, у политичким борбама у Србији, Хацић је стао на страну кнежеве опозиције и руских ставова, те је, када је реч о спровођењу аустријског утицаја у Србији путем преузимања аустријског права, био несвесно оруђе бечке политике. Због своје политичке делатности у Србији, Хацић је бивао и подозреван аустријским властима.²¹

Српски грађански законик представљао је у основи знатно скраћени и прерађени аустријски *Општи грађански законик* од 1811. године. Од 1502 члана, колико је имао ОГЗ, *Српски грађански законик* скраћен је на 950 чланова. Ово скраћивање извршено је изостављањем појединих одредаба или сажимањем више чланова у један, што је понегде ишло на уштрб јасноће и разумљивости законског текста. У погледу језика и формулација, Хацићево дело носи снажан печат његових језикословних схватања. У том погледу оно знатно заостаје за *Општим имовинским законом* за Црну Гору, који је 1888. године начинио Валтазар Богишић. Будући да је аустријски законик од 1811. године једна од првих великих грађанских кодификација утемељених на римском праву, може се и Српски грађански законик сматрати рецепцијом римског права.

Прописи *Српског грађанског законика* распоређени су у уводу и три дела, које сачињава 38 глава са укупно 950 чланова. У уводном делу наведена су нека општа правна начела, као што је обавезност *Законика* за српске грађане (§ 5), немогућност повратног дејства (§ 7), слобода уговарања (§ 13). Уводни део садржи и прописе који су по својој садржини уставноправне природе: неповредивост личности и имања (§ 15), слобода грађана (непостојање ропства) (§ 18), једнакост грађана пред законом (§ 19). Законописац је ове чланове унео у *Законик* вероватно због тога што су они углавном изостали у важећем *Турском уставу*.

У првом делу *Законика* садржане су одредбе о личним правима физичких и правних лица. Другом главом обухваћени су прописи о брачном праву. Уводи се предбрачни испит пред свештеником, предвиђене су брачне сметње, форма закључења брака, услови и начин развода брака. Глава трећа односи се на права и дужности родитеља и деце, а четврта на туторство и старатељство. У погледу одредаба из ових глава, које регулишу брак и породичне односе, *Српски грађански законик* заостаје за својим изворником: предвиђен је само црквени брак (§ 60), жена дугује мужу послушношћу и покорност (§ 110), а истраживање ванбрачног очинства је забрањено.

²¹ Мираш Кићовић, *нав. дело*, 82; Слободан Јовановић, *Јован Хацић, Политичке и правне расправе I–III*, Београд, 1990, 276.

Други део *Законика* под насловом *О правима стварним* састоји се од два одељка. У првом је садржана материја стварног права: појам и врсте ствари, државина и својина, начини прибављања ствари (окупација, прираштај, припадак), а затим одредбе о залози и службеностима (сервитутима). Од IX до XVI главе *Законик* садржи прописе наследног права. Регулишу се основи наслеђивања: законско, уговорно и тестаментално. Посебну, XV главу чине прописи о имовини породичне задруге.

Други одељак садржи одредбе облигационог права. После дефинисања појма уговора у глави XVII, следеће главе баве се појединачним уговорима: о поклону, о стави или аманету, наручи или послузи, зајму, пуномоћству и деловодству и другим уговорима.

Трећи део *Законика* носи наслов *Опредијења општа за права лична или стварна*. У њему се говори о начину којим се утврђују права и обавезе, јемству и залози, преиначењу (измени) права и обавеза и о њиховом престанку. На крају овог одељка, глава IV садржи прописе о застарелости.

Особености *Српског грађанског законика*, а тиме и оно што га највише разликује од његовог изворника су одредбе о наслеђивању женске деце, о породичној задрузи и о праву првенствене куповине. Закон даје првенство у наслеђивању мушкој деци (§§ 396, 397, 398, 399) над женском, са правом представљања. Женској деци припада само „уживање, издржање, снабдење и пристојно удомљење по постојећем обичају” (§ 397). Тек ако нема мушке деце, женска деца имају право да наследе очево имање.

Овакво решење, које је коначно и ушло у *Законик*, било је садржано већ у нацртима које су Хацић и Лазаревић затекли по свом доласку у Србију. Сматрајући га неправичним, они су га оспорили у своме првом извештају, који су о припремљеном материјалу поднели кнезу Милошу. Да би их уверио да је то обичај који је дубоко укоренен у народу, кнез је спровео анкету, која је једногласно потврдила ово мишљење.²² Остајући при своме уверењу да је овакво решење неправично, Хацић је у свом нацрту изједначио женску децу са мушком у наслеђу, али то кнез и совјет нису прихватили, те су ове одредбе измењене пре обнародовања *Законика*.²³

Породичне задруге представљале су особеност српског друштва, установу која је у већини европских земаља у то доба већ била историјска категорија. Како је она у српском друштву била жива установа, чак преовлађујући облик породице, било је нужно да законодавац регулише статус породичне задруге, посебно у имовинским односима. Одредбе о породичној задрузи биле су најчешће мета критичара *Српског грађанског законика* и његовог аутора, и са теоријско-правног становишта и из разлога везаних за место породичне задруге и њену улогу у српском друштвеном и економском животу.

²² В. Петрић, *Порекло српског грађанског законика и његов значај у стварању правног система буржоаске Србије*, Зборник Историјског музеја Србије 5 (1968), 87–88.

²³ Слободан Јовановић, *Јован Хацић, Политичке и правне расправе*, I–III, Београд, 1990, 279–280; Томица Никчевић, *нав. дело*, 23–24.

Критичари су оптуживали Хацића да је *Закоником* проузроковао пропаст породичних задруга, што је убрзало осиромашење сељака. Одредбе *Законика* које регулишу установу породичне задруге противречне су. У једном броју параграфа породична задруга се дефинише као правно, „морално” лице, а њена својина као колективна. Тако се на задругу односи већ неколико одредаба првог дела *Законика*. У § 36 који дефинише појам лица, наводи се и задруга. Параграфи 57 и 58 означају задругу као скуп више пунолетних лица које везује заједница живота и који чине једно правно лице. У XV глави која се бави наследним правом и односима у задрузи утврђује се карактер задружне својине. Титуларом права својине сматра се скуп, заједница задругара, имовином се може располагати само сагласношћу свих пунолетних ожењених мушких глава. Оно што појединац прибави, утапа се у заједничку имовину (§ § 507, 508, 511). И поред овако јасног дефинисања колективног карактера задружне својине, други чланови *Законика* третирају ову својину другачије. Параграфи 512 и 515 говоре о посебном делу који задругар има у задрузи, дакле, задружна својина се схвата као сусвојина. Ова очигледна противречност тумачена је од стране већине критичара као израз Хацићевог непознавања породичне задруге и његовог неразумевања ове установе. Хацић није, каже Слободан Јовановић, „проницао дух задруге”. По његовом мишљењу, Хацић није схватао суштину задруге, као једног облика колективне и ограничене својине. Будући образован на темељу и у духу римског поимања својине, он ју је сматрао неограниченом и личном, па је то схватање применио и на задружну својину.²⁴

Овакво објашњење Хацићевог приступа задружној својини тешко се може прихватити без одређене резерве. Хацић је био човек широког образовања и правничког знања. Породична задруга није била нека егзотична, далека установа коју он није могао познавати. У самој Аустрији, породична задруга је била не само жива установа, него чак и правно обавезан облик породичног живота у Војној граници. И сам Слободан Јовановић ублажује донекле своју критику Хацића признањем да је дељење задруга настало пре *Законика* и да је пре њега законодавац почео да попусти том процесу. Схватањем породичне својине као сусвојине, поступак дељења задруге је само олакшан и убрзан.²⁵ Законско регулисање, било како да је уређивало ове односе, није могло зауставити процес деобе задруге, који је био природна последица јачања приватне својине, њеног стабилизовања и обезбеђења и развоја робно-новчане привреде. Ламент над задругом, као темељем патријархалне друштвене заједнице и социјалне сигурности њених чланова био је узалудан: задруга реално није могла опстати. Критике, које је Хацићево дело доживело у вези са породичном задругом, када је реч о њеној друштвеној функцији, односно улози законског регулисања у њеном очувању, нису биле оправдане.

²⁴ Исто, 282–283.

²⁵ Исто, 284–286.

Трећа особеност *Српског грађанског законика*, тј. материја која је нова у односу на изворник, везана је такође за колективну својину. Ради се о праву прече куповине непокретних добара. То се право даје задругарима, родбини и суседима (§§ 670, 672). Ово право очигледан је реликт колективносвојинских односа.

* * *

Српски грађански законик неоспорно није био оригинална творевина. Била је прерађена и скраћена верзија аустријског грађанског законика, прилагођена српским потребама. Ово скраћивање и прилагођавање није увек учињено на најбољи начин и *Законик* се могао критиковати и основано и оправдано.

Први Хаџићев критичар био је Вук Карацић, његов противник и у питањима језика, а годину дана после обнародовања *Законика* појавила се и рецензија Павла Шероглића.²⁶ Шероглићева критика је била темељита, стручно и научно солидно заснована.²⁷ Међу каснијим критичарима треба поменути Димитрија Матића, М. Ђ. Милићевића, Г. Гершића и М. Веснића.²⁸

Критичари су оспоравали разна решења садржана у *Законику*: изостављање битних одредаба, а укључивање сувишних и оних којима и није место у грађанском закону; уношење установа које су у српском друштву биле и непознате и непотребне; указивано је на недоречености, противречности и неодговарајући редослед. Када је реч о конкретним решењима, највише замерки изазвале су одредбе о браку, наслеђивању и задругама.

И поред својих недостатака, *Законик грађански за Кнежевину Србију* има изузетан значај у развоју српског права, српске државе и друштва у целини. У Србији су правно регулисани нови друштвени и економски односи, којима је пут утрла српска револуција. Укидање феудалних односа, увођење приватне својине и развој робне привреде захтевали су и одговарајуће правне оквире. Србија је кренула путем развоја капитализма и један овакав грађански законик убрзао је и олакшао тај развој. У историји Србије он има трајан значај. Надживео је самосталну српску државу и Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, односно Краљевину Југославију, па и други светски рат. И после њега, правила *Српског грађанског законика* опстала су у правном систему.

Када је реч о његовом творцу, Јовану Хаџићу, једном од бројних Срба из Аустрије који су својим знањем и трудом допринели изграђивању младе српске државе и њеног правног поретка, Слободан Јовановић каже: „У историји законодавства Краљевине Србије не може бити

²⁶ Први приказ *Законика* објављен је у четвртном броју *Бачке виле*, а 1847. је Шероглић објавио и *Реплику на одговор господина Милоша Светића у Утуку III језикословном или Преглед II Законика грађанског за Србију*.

²⁷ Томица Никчевић, *нав. дело*, 25–27.

²⁸ Р. Гузина, *Историски осврт на карактер и значај Српског грађанског законика од 1844. године*, *Историски гласник* 2/1949, 22–37.

joш једног човека који је редиговао тако много, и тако важних закона као Јован Хаџић. Он је писац грађанског Законика, који с извесним изменама и допунама још важи, – и да Хаџић на пољу законодавства није ништа више урадио, ово би само било довољно да га одликује мимо све друге који су на том пољу радили.”²⁹

²⁹ Слободан Јовановић, *Српски законописац, Живот и рад дра Јована Хаџића Светића*, Нови Сад, 1899, 26.

Др Милорад Живановић
доцент Правног факултета у Бањалуци

О ПОЈМУ ПРАВНОГ ИНТЕРЕСА КОД ТУЖБЕ ЗА УТВРЂЕЊЕ

Закон као посебан услов за подизање тужбе за утврђење у парничном поступку предвиђа постојање правног интереса тужиоца¹, који се означава као правозаштитни интерес.

За утврђивање његовог постојања не постоје неки унапред одређени критеријуми, па је суд дужан да у сваком конкретном случају, након објективне оцјене, утврди да ли је оправдано и неопходно да се узме у разматрање захтев тужиоца за пружање декларативне судске заштите. У недостатку законске формулације, теорија и судска пракса сагласне су да правни интерес постоји у оним ситуацијама када се у једном правном односу појаве околности које уносе неизвесност и озбиљну несигурност у погледу њихове природе и садржаја пре доспелости захтева за чинидбу из тог односа, тако да се правни положај тужиоца чини несигурним. Правозаштитна потреба може се састојати и у томе да тужилац на тај начин оствари нека своја даља права или да зна како ће се убудуће понашати.²

¹ Чл. 187. ст.2. Закона о парничном поступку од 1976. године (скраћено ЗПП), § 256. Zivilprozessordnung (скраћено ZPO).

² *Hans Nathan*: Das Zivilprozessrecht der Deutschen Demokratischen Republik, Erster Band, VEB deutscher Zentralverlag, Berlin, 1957, стр. 152; *Георг Хајман*: Коментар грађанског парничног поступка, Књ. II, Превео Саво Грегковић, Београд, 1935, стр. 777; *Franjo P. Kruselnicki*: Грађански поступак за Босну и Херцеговину, Мостар, 1903, стр. 325; *Проф. др Бранко Чалија*: Грађанско процесно право – први дио, Сарајево, 1982, стр. 163; *Самуел Камхи*: Грађански судски поступак, „Веселин Маслеша“, Сарајево, 1961, стр. 304; *Др Синиша Трива*: Грађанско парнично процесно право, V измењено и допуњено издање, „Народне новине“, Загреб, 1983, стр. 304; *Др Боровије Познић*: Грађанско процесно право, „Савремена администрација“, Београд, 1982, стр. 188; ВСХ Гж-4514/75 од 23. VIII 1976, Преглед судске праксе 10/1976, одлука бр. 205; ВСХ Р-207/76 од 17. VIII 1976; *Аренс* изричито ограничава две претпоставке за постојање правног интереса за подношење декларативне тужбе. По њему, прво, мора постојати *правна несигурност*, тј. спор између странака и друго, могућност доношења утврђујуће пресуде, као *погодних средстава (das geeignete Mittel)* за одлучивање о спору. (*Peter Arens*: Zivilprozessrecht, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1984, стр. 85).

Правни интерес мора постојати сам по себи без обзира и одвојено од евентуалног права на какву чинидбу.³ Он мора бити достојан заштите. Није достојан заштите на пример интерес, ако странка подизањем тужбе за утврђење то хоће да употреби за један други процес као доказ.⁴ Сама брига око неке опасности или *наводна* несигурност правног положаја тужиоца нису довољан разлог за постојање правног интереса за брзо утврђење.⁵ Процесуалне користи такође нису довољан разлог за постојање правног интереса, па је стога тужба за утврђење недопуштена ако има само за циљ да осујети обавештење о парници трећег лица или да противречи губитку доказног средства или да спречи саслушање једног учесника као сведока.⁶

Правни интерес није ништа друго него специфична правна корист коју тужилац има од тога што ће баш суд својом пресудом утврдити постојање садржаја одређеног правног односа.⁷ Начело целисходности поступка оправдава нужно његово постојање, као једне од гаранција да тужени и суд неће бити изложени шиканирању.

До несигурности и неизвесности у правним односима обично долази услед понашања туженог који радњама или изјавама изазива спор о постојању или непостојању правног односа. „Правни интерес за брзо утврђивање може бити проузрокован и радњама *трећих* лица, или чисто објективним, не пословно-правним, можда чак ни правним догађајима. Све безбројне појаве које, фактички или правно, непосредно или посредно утичу на нашу правну или имовинску сферу и исту мењају или могу променити у по нас неповољном смислу, оправдани су поводи за тужбу за утврђење” (*Клајн, Предавања*).⁸ У таквим околностима тужилац има правни интерес да устане тужбом за утврђење како би издејствовао одлуку којом се отклања несигурност ауторитативним утврђењем да правни однос постоји односно не постоји. На овај начин постигнут је циљ тражене правне заштите. На пример, наручилац посла има правни интерес да устане тужбом за утврђење постојања уговора о делу против посленика (извршиоца посла) као туженог, уколико посленик пориче своју обавезу на извршење дела. Пошто оспоравањем постојања уговора о делу посленик ствара реалну опасност да се уговор не оствари у року који је одређен, тужилац има правни интерес да се декларативном тужбом неизвесност отклони.⁹

Према *Neuner*-у, уколико постоји повреда права (у најширем смислу), мора бити захтевано за тужбу за утврђење и да се одреди пасивна

³ *Leo Rosenberg—Karl Heinz Schwab: Zivilprozessrecht, Zehnte, neubearbeitete Auflage, C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1969, стр. 448, С.Б. (Стол седморице, одјељење Б.) 11. IV 1927. Рв 949–26, М.** (Необјављена збирка рјешења др Љубе Милановића предсједничког тајника Б-одјељења Стола седморице у Загребу).

⁴ *Adolf Schönke—Horst Schröder—Werner Niese: Lehrbuch des Zivilprozessrecht, C.F.M., Karlsruhe, 1956, стр. 203.*

⁵ *Hans Nathan:* наведено дело, стр. 152.

⁶ *Leo Rosenberg—Karl Heinz Schwab:* наведено дело, стр. 448.

⁷ *Др Синиша Трива:* наведено дело, стр. 106.

⁸ *Георг Хајман:* наведено дело, стр. 777

⁹ *Проф. др Бранко Чалија:* наведено дело, стр. 163.

легитимација туженог. Повреда може настати и једноставним изјашњавањем и тада не представља неку нарочиту кривицу. У том случају, *Neuner* сматра да би појам „сметање права“ („*Rechtsstörung*“) био тачнији, јер би на овај начин, како он мисли, „појам интереса за утврђење био тако рећи растерећен“ и из њега би произилазила више само активна легитимација, док би код повреде права произилазила више пасивна легитимација и предмет тужбе. На овај начин он потцењује растегљивост појма „интерес за утврђење“ сматрајући да би он могао да обухвати циљ и основ, јер они не захтевају никакво растерећење.

О појму правног интереса за утврђење, француско право познаје следеће правило од *Cornu-Foyer-a*: Тужилац је тај који тражи прекид једног узнемиравања. Два елемента су потребна: реалност тј. постојање опасности (*la réalité d'un mal*) и могућност лека (*la possibilité d'un remède*). Без интереса (*sans intérêts*) (*sans cause* – без узрока) не може се одредити ни опасност ни лек.¹⁰

Интерес тужиоца мора бити „праван и конкретан“¹¹, а корист коју очекује од ангажовања суда у његовој правној ствари треба да се огледа у одређеној сфери његових права. Није битно на ком се правном подручју одражава корист за странку која тражи заштиту. То не мора бити само грађански правни интерес, већ може бити и уставноправни, административноправни, кривичноправни итд.¹² Тако на пример, јавни правобранилац, као заступник општине има правни интерес да поднесе тужбу за утврђење да је дотична некретнина постала друштвено власништво још пре доношења општег акта о национализацији, јер од тога утврђивања зависи одлука о захтеву ранијег власника да му се исплати накнада за исту некретнину.¹³ У овом случају, тужба за утврђење коју је поднела општина може се образложити угрожавањем јавних интереса.

Постојање економског, моралног, политичког, спортског, емоционалног или „фактичког интереса није довољно да би се могла поднети тужба за утврђење“.¹⁴ Тако на пример не види се правни интерес тужиоца за подношење тужбе за утврђење да није рационално искориштен стан који користи трећа особа као станар, већ једино постоји фактички интерес, што није довољно за подношење тужбе за утврђење. Наиме, жеља тужиоца да му буде додељен одређени стан на коришћење од стране друштвено-политичке заједнице, не може подићи интерес тужиоца на разину правног интереса.¹⁵ Међутим, има и супротних схва-

¹⁰ *Dr Rudolf Bruns: Zivilprozessrecht*, Verlag Franz Vahlen GmbH, Berlin und Frankfurt a.M., 1968, стр. 199. У дословном преводу *le mal* значи „зло“ схваћено у најширем смислу, али ми смо га превели са *опасност*, јер мислимо да више одговара поимању правног интереса.

¹¹ *Др Синиша Трива*: наведено дело, стр. 304, ВСХ, Гзз 47/80 од 16. IX 1980, Преглед судске праксе 18/1981, одлука бр. 137, ВСХ Рев 1872/80 од 24. II 1981. године.

¹² *Др Синиша Трива*: наведено дело, стр. 105.

¹³ Решење Врховног суда Македоније Рев. 580/82 од 9. новембра 1982.

¹⁴ Решење Окружног суда Загреб Гж-3986/85-2 од 11. VI 1985, *Richard Holzhammer: Österreichisches Zivilprozessrecht*, Springer-Verlag, Wien-New York, стр. 149.

¹⁵ *Ралчић Томислав-Танасковић Витоје*: Закон о парничном поступку са коментаром, судском праксом и образцима, НИП „Књижевне новине“ редакција „Стручна књига“, Београд, 1977 (у даљем тексту скраћено *Ралчић-Танасковић*: ЗПП са коментаром), стр. 360.

тања. Тако на пример, *Guldener* сматра да би се претеривало ако би се наглашавало да само чињенични интерес не би могао бити довољан, да би се на пример отклонила несигурност постојећег правног положаја или да би се за будуће одлуке добила потребна јасноћа. Он овакав закључак изводи из тога, што се у већини закона само спомиње „правни“ интерес за утврђење, док се у њима нигде не инсистира на томе да фактички интерес за декларативни тужбени захтев не би могао бити довољан.¹⁶ Из економског интереса може да проистиче право на подношење тужбе само онда када се он поклапа са правним интересом.¹⁷ У том смислу, ни сваки привредни интерес не мора заснивати и правни интерес, јер су то различити појмови. Наиме, има правних интереса без икакве привредне важности и привредних интереса који нису уједно и правни интереси.¹⁸ Када је међу странкама спорно да ли је један од брачних другова својом вољом, трајно престао користити стан, тада брачни друг који је остао у стану има правни интерес за подношење тужбе за утврђење да он задржава статус станара.¹⁹ Правни интерес има и лице које је од даваоца стана добило стан на привремено коришћење да се утврди да има право на државину спорног стана, када је до државине дошло сметањем поседа против лица које је у стану становало без правног основа.²⁰ Може се тражити утврђивање права на државину, али сама државина не може бити предмет декларативне правне заштите. Тако на пример, не може се тражити утврђивање државине лопова, јер он има само фактичку власт на ствари без правног основа.

Радник коме је правоснажним решењем радне организације одређен престанак рада због укидања радног места, има правни интерес да тражи утврђење да му припада право на поновно ступање на рад у смислу чл. 104. Основног закона о радним односима, ако у току његовог отказног рока дође до поновног отварања укинутог радног места.²¹ Најмопримцу, који има у тужениковој стаји два коња, па прими писмо од најмодавчевог адвоката, да одмах испразни стају, мора бити до тога, да одмах дозна, на чему је, па му се не може одрећи правни интерес да се одмах утврди постојање таквога правног односа.²² Правни интерес постоји и онда, кад је доспео само један део захтева, а захтевано начелно утврђење је кадро да битно упрости евентуалне будуће спорове ради одштетних свота, што касније доспевају.²³ Лице А као тужилац, има

¹⁶ *Max Guldener: Schweizerisches Zivilprozessrecht*, Verlag Schulthess & Co. Ag., Zürich, 1958, стр. 256.

¹⁷ *Ралчић-Танасковић: ЗПП са коментаром*, стр. 360.

¹⁸ В. Б. (Врховни суд у Бечу) 3. II 1915. Рв I 49–15 Н.Ф. (*Sammlung von Zivilrechtlichen Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtshofes*, изд. Glaser, Unger и Walther, наставили Unger, Walther и Pfaff, Schey, Krupky, Schrutka и Stepan; Neue Folge, нова нумерација почевши од св. XXXV) 7290.

¹⁹ Окружни суд у Загребу, Гж–2758/87–2 од 28. априла 1987, Преглед судске праксе 41/89, одлука бр. 80.

²⁰ Пресуда Врховног суда Војводине Рев 984/88 од 1. XII 1988.

²¹ Решење Окружног суда у Сремској Митровици Гж 1230/67 од 22. септембра 1967, Збирка судских одлука од 1967, Књ. XII, св. 3, одлука бр. 359.

²² В. Б. 31. V 1921, Рв 179–21, Пр 1921, 257.

²³ В. Б. 13. II 1901 бр. 17.210 et 1900, A. Slg. (*Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtshofes in Zivil-und Justizverwaltungssachen, veröffentlicht von diesem Gerichtshofe*) III, 387.

правни интерес за утврђење да му припада захтев на предају купљене робе чим престане забрана извоза, ако продавац (лице Б) тврди, да је уговор сторниран. Ово тим пре што купац треба да зна на чему је и треба ли набавити робу другде.²⁴ Постоји правни интерес за утврђење сувласништва на згради која није уписана у земљишне књиге, макар је тужилац у поседу одређеног дела зграде и макар му тужена признаје сувласништво на згради у траженом омјеру.²⁵ Међутим, спорно је да ли тужилац може тражити утврђивање свог земљишнокњижног власништва. Према једној судској одлуци овакво утврђивање је могуће²⁶, док по другој оно не долази у обзир.²⁷ Наше је мишљење да тужилац нема правног интереса да декларативном тужбом тражи утврђење земљишнокњижног власништва, јер се претпоставља да је власник онај ко је уписан у земљишне књиге. Осим тога, свако може и без доказивања свог оправданог интереса тражити на увид било који земљишнокњижни уложак и захтевати да му се изда писмени извод из земљишних књига. Према томе, тужилац може своје право својине неспорно доказати и вансудским путем.

Тужилац нема правни интерес за подношење тужбе за утврђење, када је његов тужбени захтев управљен на то, да тужена престане са узнемиравањем тужиоца и да се успостави првобитно стање.²⁸ Правни интерес не постоји ни у случају кад тужилац тражи утврђење постојања уговорног односа између њега и туженог у погледу непреузете количине робе, ако може непосредно тражити испуњење обавезе туженог на исплату куповне цене.²⁹ Цесионарова претња регресном тужбом не оправдава још цедентову тужбу против дужника на утврђење, да уступљена тражбина постоји.³⁰ Такође нема правног интереса за утврђење најамнине када је у спору питање шта је предмет најамног уговора односно који су делови некретнина изнајмљени.³¹

Правни интерес за искључиво декларативну заштиту у правилу не постоји када се остварење потпуне правне заштите може постићи кон-

²⁴ В. Б. 16. III 1915, Рв III 41–15, Н.Ф. 7357.

²⁵ ВСХ, Гж–2604/76 од 3. II 1977. (О. с. Загреб, П–1621/72), Преглед судске праксе 12/1978, одлука бр. 220.

²⁶ Тужитељица има правни интерес за тужбу на утврђење права етажног власништва на стану кад јој тужени то право оспорава, и то без обзира на то што је тужитељица земљишнокњижни власник зграде (у којој се налази стан) у целини с правом трајног коришћења на честици на којој је спорна зграда саграђена. (ВСХ, Гж–461/79 од 17. V 1979, О.с. Осијек, П–2269/76 од 23. XI 1978, Преглед судске праксе 16/1980, одлука бр. 186). Ако је суд ишао за тим да етажни власник не мора бити и власник зграде, онда је погрешно закључио, јер по принципу да је у већем садржано мање – управо је обратно (примедба аутора).

²⁷ Земљишнокњижни власник не може тражити да се утврди да је он власник, јер се претпоставља да је власник онај који је уписан у земљишну књигу, па одрицање од таквог тужбеног захтева не значи, уједно, признање права власништва туженом. (Врховни суд БиХ, број Рев. 612/88. од 8. јуна 1989, Билтен судске праксе Врховног суда Босне и Херцеговине, 3/1989, одлука бр. 106).

²⁸ Решење Врховног суда БиХ Рев 398/81 од 18. III 1982, Збирка судских одлука од 1982, Књ. VII, св. 1, одлука бр. 57.

²⁹ Пресуда Врховног привредног суда Сл 778/57 од 16. јуна 1958, Збирка судских одлука од 1958, Књ. III, св. 2, одлука бр. 384.

³⁰ В. Б. 1. VI 1915, Рв VIII 76–15, А. Slg. XVII, 1706.

³¹ С. Б. 7. XI 1922, Рв 408–22, М. (Решења Касационог суда у грађанско-правним стварима, уређују Љубо Милановић и Vinko Strasser), III, 317.

демнаторном тужбом.³² Међутим, ако правни интерес за утврђење прелази оквири таквог кондемпнаторног захтева, онда је декларативна тужба дозвољена, али под условом да је такав правни интерес везан с односом чије би утврђивање спадало у надлежност суда.³³ Правни интерес такође не постоји ни у случају, ако се у већ започетом поступку захтев тужиоца може решити међутужбом за утврђење или прејудицијелном противтужбом.³⁴ Правни интерес за вођење парнице декларативном тужбом нема поверилац поравнања, ако за спорно потраживање већ има извршни наслов, јер ово своје потраживање може да реализује у извршном поступку под условима из решења о одобравању поравнања. Чињеница да тужиочево потраживање није унето у решење о одобрењу принудног поравнања не представља никакву сметњу за тужиоца да принудним путем реализује ова своја потраживања од туженог, али само под условима постигнутог принудног поравнања. Из тих разлога тужилац нема правног интереса за подношење тужбе за утврђење, јер се сва евентуална спорна питања у погледу овог потраживања могу рашчистити у извршном поступку. Тако на пример, тужени може да оспорава потраживање које је утврђено правоснажном судском одлуком – доказујући да је правоснажном судском одлуком извршни наслов проглашен неваљаним, да је без учинка или укинут, односно да је своју обавезу по извршном наслову измирио. Из тога произилази да је у сваком случају терет доказивања на туженоме, јер у противном значило би да тужилац треба да доказује негативне чињенице.³⁵

³² *Peter Arens*: наведено дело, стр. 85, *др Симиша Трива*: наведено дело, стр. 304, *Richard Holzhammer*: наведено дело, стр. 149, *dr Arthur Nikisch*: *Zivilprozessrecht*, Tübingen, 1952, стр. 153, ВСХ Рев-523/80 од 23. XII 1980, ВСХ Рев-939/80 од 15. VII 1980, Преглед судске праксе 18/1981, одлука бр. 136, ВПСХ Пж-517/82 од 13. VII 1982, Преглед судске праксе 21/82, одлука бр. 402, Пресуда Врховног привредног суда бр. Сл-2823/69 од 1970, Привреда и право, 10/70, стр. 49, Решење Врховног привредног суда Сл-1058/60 од 8. XII 1969, Привреда и право, 6/70, стр. 52.

³³ ВСХ Рев-1971/80 од 18. III 1981, Преглед судске праксе 19/1981, одлука бр. 199.

³⁴ *Leo Rosenberg-Karl Heinz Schwab*: наведено дело, стр. 449.

³⁵ Виши привредни суд Србије, Пж-2868/75 (*Ралчић-Танасковић*: ЗПП са коментаром, стр. 365).

Др ДАВОР КРАПАЦ: „КОМПЈУТЕРСКИ КРИМИНАЛИТЕТ – ПРЕГЛЕД ГЛАВНИХ ПИТАЊА КРИВИЧНОПРАВНЕ ЗАШТИТЕ ДРУШТВЕНИХ ВРИЈЕДНОСТИ У ПОСТУПЦИМА ЕЛЕКТРОНСКЕ ОБРАДЕ ПОДАТАКА”

(Загреб, Правни факултет Свеучилишта у Загребу, 1992, стр. 99)

Компјутерски криминалитет је нови криминални феномен. Везан је за развој савремене технологије, за „информацијску револуцију” и могућности разноврсних злоупотреба савремених информативних помагала како у односу на индивидуалне тако и у односу на опште социјалне вредности. Тзв. компјутер (електронски рачунар) је све присутније средство у животу савременог човека, па и у области понашања која су друштвено недозвољена. Зато се пред савремено кривично, материјално и процесно право поставља проблем уређивања понашања која су везана за ову врсту помагала. Његова специфичност и специфичност његове употребе отварају низ правних, криминалнополитичких, криминолошких и криминалистичких питања. Она су на дневном реду и нашег законодавства, науке и судске праксе.

Студија проф. Крапца настоји да нас упозори на основне проблеме који се отварају у вези овог криминалитета и да нас упозна са напорима у погледу адаптирања кривичног законодавства, „којима се жели, с једне стране, поспјешити борба против таквог криминалитета, а с друге стране, спријечити евентуалне злоупотребе нових технологија у смислу прекормјерног и неоправданог ограничавања темељних права грађана, наполе задирења у њихову приватну сферу”. Ову проблематику аутор обрађује у неколико тематских целина: тамна страна изазова информатичке револуције, феноменологија компјутерског криминалитета, елементи кривичноправне заштите информатичке технологије и коришћење електронског рачунара, инкриминисање везано за злоупотребу електронског рачунара, кривични поступак за кривична дела учињена коришћењем електронског рачунара. На крају је дат попис литературе, који нас, недовољно упућене у ову проблематику савременог кривичног

права, изненађује својим обимом и разноврсношћу питања која обрађује.

Колико је електронски рачунар („компјутер“) данас употребљив и у употреби – није потребно посебно наглашавати. Нас занимају и разноврсне могућности његове злоупотребе, па с тим у вези и нови криминалошки појам „компјутерски криминалитет“. Као „вјеројатно један од најзначајнијих резултата знанствене технолошке револуције нашег доба“, електронски рачунар, са готово невероватном могућношћу усавршавања и коришћења, постаје све више средство и предмет злоупотреба. У овом смислу је посебно интересантна пролиферација персоналних компјутера. Аутор наводи мишљење да је већ почетком осамдесетих година у погледу ових злоупотреба посебно интересантан привредни криминалитет. Компјутерским криминалитетом се могу угрозити и повредити интереси врло великог броја људи, пре свега због могућности упада у велике банке података („hacking“). Опште је прихваћено да је „тамна бројка“ овог криминалитета врло висока. Осетљивост компјутера на криминалне нападе објашњава се различитим разлозима: анонимност (не изазива емоције), подобност за криминалне акције, лаичко мишљење претерано респектује компјутер и његове продукте, његова употреба је најчешће у простору где се генерише криминалитет „белог оковратника“ итд. Посебно је погодан за угрожавање интимитета човека, о чијој се заштити данас мора посебно водити рачуна. С тим у вези је осетљиво питање коришћење компјутера у области државне управе (на пример, вођење разних евиденција и могућности њихових злоупотреба). „Компјутерски криминалитет“ аутор дефинише као „све случајеве злоупотребе електронског рачунара (манипулације на њему или с њиме) који су правно одређени као кривична дјела“. Развој овог криминалитета довео је до одговарајућих измена у кривичном законодавству многих земаља. Њиме се бавио и VIII конгрес УН о спречавању злочина и поступању са делинквентима (Хавана, 1990), на којем је донета резолуција којом се од свих држава чланица УН тражи да појачају напоре у правцу сузбијања манипулација ове врсте, а у којој се поред осталог наглашава потреба развијања јавне свести о опасности новог криминалитета и потреби његовог сузбијања.

Облици манипулисања компјутером (феноменологија компјутерског криминалитета) су врло разноврсни. Могу се поделити у две велике групе: кад се рачунар јавља као циљ манипулације и кад је рачунар средство манипулације. Аутор указује и на нека важнија својства „компјутерског криминалитета“ па нас у том смислу информише о истраживањима ове врсте, као и о морфологији манипулације компјутером. Открива нам се изузетна сложеност феноменологије овог криминалитета.

Посебно је интересантна анализа проблематике кривичноправне заштите друштва од овог криминалитета. У обради ове теме аутор се бави следећим питањима: односом електронског рачунара и правног поретка, елементима криминализације злоупотребе компјутера и кри-

миналнополитичком улогом кривичног законодавства у сузбијању „компјутерског криминалитета” и новим кривичним законима о злоупотребама компјутера. У погледу криминализације ових злоупотреба пропитују се могућности придржавања основних премиса важећих у савременом кривичном праву с обзиром на специфичности технологије компјутера, савремену зависност од компјутера, с обзиром на тзв. начело рах *computationis* (употреба компјутера ослобођена од страха да ће подаци бити злоупотребљени), с обзиром на начело супсидијаритета кривичноправне заштите (законодавац треба да инкриминише нове облике понашања тек уколико их постојећим инкриминаторним нормама није могуће обухватити), с обзиром на питање да ли настаје нови појам „информацијско кривично дјело”. Током осамдесетих година већина технолошки развијених држава проширила је кривичноправну заштиту на ово подручје, било опширнијим изменама и допунама свог кривичног законодавства било новелирањем појединих његових одредаба. У том смислу посебна пажња се усмерава на кривично законодавство САД, Велике Британије, Немачке, Аустрије, Швајцарске, Француске, Јапана.

У одговору на питање, шта инкриминисати у вези са злоупотребама компјутера, аутор наглашава да су могућа три подручја његове злоупотребе: коришћење, мењање и уклањање (уништавање) података. Неке од ових манипулација могуће је покрити већ постојећим инкриминацијама, а неке захтевају додатно инкриминисање. Најинтересантније су следеће инкриминације у овој области: неовлашћен приступ подацима и програмима, прислушкивање и компјутерска шпијунажа, неовлашћено коришћење услуга компјутера, неовлашћено копирање и репродуковање компјутерског програма, компјутерска превара, компјутерски фалсификати, неовлашћено уклањање и (или) уништавање програмске и машинске подршке компјутера (компјутерска саботажа).

У вези са „компјутерским криминалитетом” постављају се и нека питања везана за кривични поступак. Аутор констатује, да се у савременој литератури посвећеној овом криминалитету више пажње посвећује материјалноправним питањима, док питања покретања и вођења кривичног поступка остају по страни. „Помањкање суставне обраде тих проблема осјећа се као недостатак на плану међународне сарадње, гдје познате разлике између поступовних система земаља англоамеричког и континенталног права понекад представљају значајну препреку за дјелотворно сузбијање овог криминалитета у случајевима с иноземним елементом.” На основу досадашњих расправа и иностраног искуства назначаваше се неке тешкоће које органи кривичног поступка могу очекивати у сусрету са овим новим обликом криминалитета: на плану откривања, на плану прогона учинилаца ових кривичних дела и на плану доказивања. У погледу откривања овог криминалитета наглашава се недостатак адекватне сарадње оштећеног и органа прогона, слаба унутрашња контрола компјутерске оперативе и података, као и недостатак специјализованих знања и вештина пре свега у полицијским ор-

ганима. Прогон „компјутерског криминалитета” је отежан потешкоћама фактичке и правне природе: фактичке су повезане са настојањем учиниоца да сакрије и уклони трагове дела и са специфичношћу компјутерске технологије, док се правне односе на питања допустивости предузимања појединих истражних радњи код кривичних дела учињених коришћењем компјутера. Специфичности доказивања у поступцима за компјутерске деликте се огледају како у поступку извођења тако и у поступку оцјене доказа. У фази одлучивања о извођењу доказа јављају се проблеми, пре свега у англоамеричком процесном систему, због потешкоћа у погледу употребљивости компјутерског материјала као доказног средства, па се у тим законодавствима примењују настојања да се мењају нека правила у доказном поступку (односно да се дозвољавају изузеци). У фази оцјене доказа поводом ових кривичних дела континентални систем кривичног поступка налаже појачану потребу тзв. помоћних или контролних доказа (најчешће исказ вештака). „Но, ту се ствара зачарани круг: да би могао успјешно оцјенити веродостојност једног доказа, суд се мора послужити с другим, у оцјени пак чије вјеродостојности фактички, због тога што сам нема потребног стручног знања и умјећа није слободан. Излаз из њега је тежак: или се суд мора задовољити тиме да забаци идеју о потпуном удоваљавању својим спознајним потребама или му се мора допустити *amplificatio causae*... као што су судјеловање тзв. стручних савјетника и фактична специјализација судског вијећа кроз персонални сустав”.

* * *

Монографија проф. др Крапца стигла је у право време. Данас се воде интензивне расправе о реформисању посебног дела материјалног кривичног права и кривичног поступка. У раду на овом послу информације које нам пружа ово дело и размишљања аутора о низу актуелних питања везаних за „компјутерски криминалитет” могу бити од велике користи.

Др Станко Пихлер

Др МАРИЈАНА ПАЈВАНЧИЋ: „УСТАВНО ПРАВО“

(Нови Сад, Правни факултет: Центар за издавачку делатност, 1993, стр. 278)

Књига *Уставно право* аутора др Маријане Пајванчић, у основи, изложена је као уџбеник, а на овакав утисак упућује не само факултетска едиција у оквиру које је штампана, па ни распоред садржаја, него понајпре тип исказа који је евидентан. Наиме, ова књига др М. Пајванчић *излаже, објашњава, компарира* уставно-правни материјал (тако да се његова релеванција не може довести у питање) али се и веома шкрто односи према питањима која поједине уставно-правне теме консеквентније усмеравају на колосек правне и политичке филозофије. Осим тога, методичке претпоставке на којима ова књига почива узете су, за уџбенике типично, као првенствено теоријско-историјски приступ; отуда, понекад пожељна релација према ономе што је актуелно и збиљско на проблемском уставно-правном и уставно-политичком терену готово да и није тематизована. Но ове, за уџбенички рад углавном карактеристичне оградe, не кажу ништа о ауторовој прецизно израженој намери да поменуто монографијом „не обухвати целокупну материју уставног права“ већ само „основна питања теорије устава“ и „централне институте ове правне науке“; речено настојање резултира добрим и за студенте прегледним, разумљивим и инструктивним уставно-правним штивом.

Књига је подељена на пет делова (*Увод, О уставу, Настанак и развој уставности, Слободе и права грађана, Избори*), с тим да унутрашња рашчлањеност појединих поглавља (и делова) чини од њих коректне целине које по носивој конструкцији књиге следе једна из друге.

Први део књиге обухвата скуп тематских одредница: предмет, метод и назив науке уставног права, уставно право као грана правног система, извори уставног права и развој уставног права као науке – које уобичајено спадају у уводни део литературе уџбеничке намене. Овде се, систематично и прегледно, комбинованим теоријско-историјским приступом, посвећује дужна пажња свим релевантним питањима овог тематског склопа.

Други део уџбеника обухвата следећи круг уставно-правних питања: појам устава и његова својства, класификације устава, доношење устава, начине промене устава, структуру, систематику и садржај устава и темељне принципе устава. Сва ова питања, ваља подсетити, припадају највећим делом тзв. уставној статистици и уставној динамици, па споља гледајући, у том делу, овај уџбеник као да се не диференцира од штива сличне врсте и намене. Међутим, посебну вредност управо овом поглављу даје ауторова сјајна демонстрација предности компаративистичког приступа, иначе не баш особито заступљеног у нашим уџбеницима уставног права.

У трећем делу уџбеника садржане су две основне теме; прва се односи на порекло уставности, а друга тема обухвата развитака уставности у Југославији.

Служећи се првенствено правно-историјском методом, др М. Пајванчић беспредрасудно, прегледно и систематично излаже како опште цивилизацијске токове развоја уставности, тако и развитака уставности од уставног положаја југословенских земаља пре стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца до данашњих дана.

Слободе и права грађана концентрисана су у четвртном делу уџбеника; аутор, с разлогом, ову тематику настоји да пропита не само у уставном него и у метаправном контексту. М. Пајванчић налази да слободе и права своју пуну афирмацију добијају нововековном филозофијом рационализма, енглеском конституционалистичком теоријом и филозофијом револуционарног природног права. Основна порука ових мисаоних струјања и духовног покрета нововековног раздобља може се изразити ставом да човек стиче слободу и права „самим својим рођењем” па тако стечену слободу и право нико и не може да му одузме или ограничава. Слобода и право човека отуда не зависе од државе, „већ су држава и власт њихов јемац и заштитник. Та права обухватају интелектуална права (права духа), права човека да делује за своју срећу, а да при том деловању не угрожава другог човека и не повреди иста таква индивидуална права другог појединца. (...) Природна права, зајамчена уставом као позитивна права су, надаље, и грађанска права која припадају човеку као члану друштва, као припаднику друштвене заједнице...” (стр. 138–9).

Завршни део уџбеника односи се на изборни систем, тему која припада како уставном праву тако и политичкој социологији. Реактуализацијом изборног система, тј. избора као парламентарног и демократског чина остваривања најзначајнијих грађанских права, др М. Пајванчић доиста зналачки и компетентно показује шта модерна правна и политичка наука о томе зна и колико је неоправдана (доскорашња) маргинализација ове теме у једном броју наших уџбеника уставног права или политичке теорије. У овом делу књиге обухваћен је (у XI одељака) теоријско-правни и политичко-социолошки аспект избора са јасном експликацијом значаја и „технике” већинског система представљања (апсолутне и релативне већине), система пропорционалног пред-

стављања (систем изборног количника, Д'Онтовог система и Нимајерова формула) и изборни систем који комбинује већински и пропорционални модел.

Речју, *Уставно право* др Маријане Пајванчић је веома консеквентно и у интерпретацијама импресивног броја уставних текстова и релевантних аутора поуздано дело. Ради се, дакле, о књизи која ни у даљим студијама уставног права не може бити заостављена.

Др Радивој Степанов

Др Радивој Степанов

НАМА ЈЕ СРПСТВО ДР ЈОВАН МУШКАТРОВИЋ

Пре почетка гласања Српштине Адвокатске коморе Војводине одржане у Новом Саду 20. 12. 1924. године, на захату у Комору свезано је отворених спомена др Јовану Мушкатровићу, адвокату и књижевнику (1843-1902). О њему и његовом Мушкатровићу на свезаном делу Српштине говорено је, како и иначе, господин Милош Ротбр, адвокат у пензији, а Гласник је то представљање објавио у мајовском броју из 1924. године.

На спомен-плочу пише:

ДР ЈОВАН МУШКАТРОВИЋ

(1843-1902)

ПРВИ АДВОКАТ СРБИЈЕ У НОВОМ САДУ

АКВ ЈОМ

Никога не доводи у питање његову личност и дела др Мушкатровић, текст се спомен-плоче проводи да поставимо нека питања и наредимо епитетске речи.

Из самог текста на спомен-плочи јасно проистиче да др Мушкатровић није први адвокат у Новом Саду али да је први Србин адвокат у њеном граду.

Шта је руководио Управни избор Коморе да понесе одлуку о постављању овог спомен-плоче? Зашто др Мушкатровић није иначе ниша да је он први адвокат Србин?

Да ли се у свакој може остварити постављање спомен-плоче и пре свом адвокату Марау, Немају, Словачку, Русину... и коначно и првом адвокату без обзира на националну припадност?

Колико ми је познато, саван наравно објављивање није у тражи, није Коморе сам прихватио иако у просјекима Коморе на којој се наводи да је оснивао Коморе.

Због тога сам рекао иако да има да може критички јан ни-спираторе постављања овог спомен-плоче. Сматрам да он постављање

ГЛЕДИШТА

ШТА НАМ ЈЕ СКРИВИО ДР ЈОВАН МУШКАТИРОВИЋ?

Пре почетка годишње Скупштине Адвокатске коморе Војводине одржане у Новом Саду 26.02.1994. године, на улазу у Комору свечано је откривена спомен-плоча др Јовану Мушкатиновићу, адвокату и књижевнику (1743–1809). О лику и делу др Мушкатиновића на свечаном делу Скупштине говорио је, лепо и зналачки, господин Милорад Ботић, адвокат у пензији, а *Гласник* је то предавање објавио у мартовском броју из 1994. године.

На спомен-плочи пише:

ДР ЈОВАН МУШКАТИРОВИЋ

(1743–1809)

ПРВИ АДВОКАТ СРБИН У НОВОМ САДУ

АКВ 1994.

Нипошто не доводећи у питање значај личности и дела др Мушкатиновића, текст са спомен-плоче провоцира да поставимо нека питања и изрекнемо критичке опаске.

Из самог текста на спомен-плочи јасно произилази да др Мушкатиновић није први адвокат у Новом Саду али да јесте први Србин адвокат у нашем граду.

Шта је руководило Управни одбор Коморе да донесе одлуку о постављању ове спомен-плоче? Заслуге др Мушкатиновића или чињеница да је он први адвокат Србин?

Да ли се ускоро може очекивати постављање спомен-плоча и првом адвокату Мађару, Немцу, Словаку, Русину... и коначно и првом адвокату без обзира на националну припадност?

Колико ми је познато, сличан начин обележавања није у традицији Коморе, сем пригодне плоче у просторијама Коморе на којој се наводи датум оснивања Коморе.

Због тога ови редови имају за циљ да изложе критици чин инспиратора постављања ове спомен-плоче. Сматрам да би постављање

плоче са идентичним садржајем имало смисла на кући где је живео или у којој је водио своју адвокатску канцеларију др Јован Мушкатиновић.

Постављање спомен-плоче на улазу у Комору установљава лошу праксу и речито је сведочанство о ружном времену, угрожене толеранције и националног разврставања у коме живимо.

Залажем се да се преиспита одлука о постављању ове спомен-плоче на том месту те да се на примерен и достојан начин пресели на неко од предложених или друго одговарајуће место.

Милан Добросављевић
адвокат у Новом Саду

ХРОНИКА

БЕОГРАД, 31. мај 1994. – Председник Републике Србије, Слободан Милошевић, вратио је Народној скупштини Републике Србије Закон о условима и поступку за прекид трудноће, са образложењем да Закон угрожава право на слободу одлучивања о рађању деце, као једно од основних људских права.

* * *

БЕОГРАД, 1. јуни 1994. – Стоједанаест судија општинских и окружних судова и четрдесет општинских и окружних јавних тужилаца и њихових заменика у Србији, изабраних у Народној скупштини 24. маја 1994. г. положило је заклетву пред председником Народне скупштине, г. Драганом Томићем. Избор је извршен на трећој седници I редовног заседања у 1994. г.

* * *

БЕОГРАД, јуни 1994. – Оглас фирме „Игнатико” из Београда, којим се имаоцима картице „PRAVO CARD”, за одређену новчану накнаду, нуди правно заступање, навео је Адвокатску комору Србије да, плаћеним огласом у дневном листу *Политика*, обавести читаоце о свом ставу да се поступком фирме „Игнатико” крши Кодекс професионалне етике адвоката, који забрањује рекламирање. Будући да је дисциплински тужилац Адвокатске коморе Београда директно укључен у систем „Игнатико”, дисциплински тужилац Адвокатске коморе Србије, као непосредно виши орган, предложио је суспензију свих четрнаест адвоката који су укључени у систем. Истовремено, на седници Адвокатске коморе Београда одлучено је да се против фирме „Игнатико” покрене поступак код тржишне инспекције, финансијске полиције, надлежног тужилаштва и Привредног суда у Београду, који је фирму регистровао.

* * *

БУДВА, 9. јуни 1994. – На седници Председништва Савеза републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије изабрани су: за новог председника Савеза – г. Милан Вујин, адвокат у Београду, председник Председништва Адвокатске коморе Србије; за новог заменика председника Савеза – г. Ђорђе Вебер, адвокат у Новом Саду, председник Управног одбора Адвокатске коморе Војводине; за новог представника Савеза у Међународној унији адвоката – г. Светозар Поповић, адвокат у Подгорици, председник Адвокатске коморе Црне Горе.

БУДВА, 9–11. јуни 1994. – У организацији Института за криминолошка и социолошка истраживања из Београда, а под спонзорством компаније „Алпен“ из Крагујевца, одржано је саветовање на тему „Кривично законодавство и правна држава“. Саветовање су обележили стари захтеви (у једном делу и стари реферати), велики број пријављених учесника и не много мањи број незаинтересованих, одсуство праве расправе и уводни текст у зборнику (оглас спонзора) у коме се, насупротив Кодексу професионалне етике адвоката, рекламира адвокатска канцеларија „Мрдак“.

* * *

КРУШЕВАЦ, 25. јуни 1994. – На саветовању дисциплинских органа Адвокатске коморе Србије констатовано је све озбиљније нарушавање начела професионалне етике, чему посебан тон даје понашање одређеног броја нових адвоката, приспелих из редова судија и тужилаца. Као гости на саветовању су учествовали и представници дисциплинских органа Адвокатске коморе Војводине, адвокат Федор Колесар, дисциплински тужилац, и адвокат Мирослав Лотина, председник првостепеног дисциплинског суда.

* * *

БЕОГРАД, 30. јуна 1994. – Народна скупштина Републике Србије усвојила је амандман народног посланика, адвоката у Панчеву, г. Милана Миковића, на члан 37 Закона о акцизама и порезу на промет, управљен на то да се из групације посебно набројаних делатности, које подлежу обавези плаћања пореза на промет услуга, изостави адвокатура.

Приредио
Радивоје Јовић
адвокат у Новом Саду

ПРАКСА

ПРИВРЕДНО ПРАВО

ИДЕНТИЧНОСТ ТУЖБЕНИХ ЗАХТЕВА

Тужбени захтеви се идентификују по тужбеном предлогу (петитум) и по чињеницама на којима се тај предлог заснива (чињенични основ тужбеног захтева).

Из образложења

Ако се ранији тужбени захтев односи на исплату накнаде за техничко унапређење, а нови на накнаду инфлаторне штете због обезвређења поменуте накнаде, у смислу чл. 278 ст. 2 ЗОО, између ранијег и новог тужбеног захтева нема истоветности. Пошто други захтев није био предмет поравнања између странака, закљученог пред судом, нема услова за одбацивање тужбе на основу чл. 288 ст. 2 и чл. 323 у вези са чл. 301 ЗПП. С обзиром да је решење о одбацивању тужбе ипак донето, у ревизији се основано указује на повреду одредаба ЗПП, која представља ревизијски разлог из чл. 385 ст. 1 тач. 2 ЗПП, па су отуда, применом одредбе чл. 394 ст. 1 ЗПП, укинута оба решења, а

предмет враћен на поновно суђење, које ће бити мериторно.

(Врховни суд Србије, Рев. 4148/93
од 22. децембра 1993)

Коментар

Накнада тзв. инфлаторне штете може се захтевати и из правног односа у којем је донета правноснажна одлука, под условом да не постоји истоветност тужбених захтева. У поступку који је правноснажно окончан, чињенични основ тужбеног захтева обично је доспелост дуга из правног посла (уговор о купопродаји, превозу и др.), а тужбени предлог је исплата цене продате робе или извршене услуге, заједно са затезним каматама. У новом поступку чињенични основ тужбеног захтева је претрпљена штета у висини разлике између затезне камате и пуног материјалног инфлаторног ефекта, а тужбени предлог је исплата те разлике, одн. разлике између затезне камате и потпуне штете. Иако је, дакле, у основи исти правни однос, чињенични основ тужбеног захтева и тужбени предлог нису истоветни, па се не може с успехом истицати приговор пресуђене ствари.

ДЕЛАТНОСТИ ПРИВАТНОГ ДЕОНИЧКОГ ДРУШТВА КОЈЕ ЈЕ НАСТАЛО ТРАНСФОРМАЦИЈОМ ОД ДРУШТВЕНОГ ПРЕДУЗЕЋА

Деоничко друштво које је настало трансформацијом од друштвеног предузећа и када исплати све деонице и постане приватно деоничко друштво, није у обавези да брине у регистру своје делатности промет на велико нафте и нафтиних деривата, геолошка истраживања и др. делатности.

Ово због тога што овакво деоничко друштво није основано као приватно предузеће већ је настало трансформацијом друштвеног предузећа у деоничко друштво и исплатом свих деоница (продајом друштвеног капитала у целисти) постало д.д. у приватној својини.

Ако би се заузео супротан став, тада би у случају када се сва друштвена предузећа трансформишу у деоничко друштво или друштво са ограниченом одговорношћу, престала могућност да се обавља делатност промета нафте на велико, геолошких истраживања и других сличних делатности које су забрањене да их врши приватно предузеће, а што је неприхватљиво.

(Мишљење са Саветовања судија привредних судова Србије 15. 06. 1994)

Коментар

Прихватањем овога становишта, доводе се у неравноправан положај приватна предузећа која нису настала трансформисањем од друштвеног предузећа, јер им је Законом о личном раду забрањено обављање делатности трговина на велико и нафте и нафтиних деривата, геолошка истраживања и др.

Међутим, није решење да се приватним предузећима насталим трансформацијом, забране делатности трговине нафтом на велико и др.,

које су Законом о личном раду резервисане само за друштвена предузећа, већ да се примене одредбе Закона о личном раду о забрани обављања одређених делатности приватним предузећима, из разлога што друштвена својина спровођењем Закона о условима и поступку претварања друштвене својине у друге облике својине, ишчезава и постаје приватна својина. На тај начин би се у потпуности изједначили сви приватни привредни субјекти у погледу права на обављање делатности. Изнето мишљење са Саветовања, иако прави разлике између статусно истих предузећа, представља добар повод за промену анахроних одредби Закона о личном раду.

РЕДОВНА ЛИКВИДАЦИЈА ПРИВАТНОГ ПРЕДУЗЕЋА

Поступак редовне ликвидације приватног предузећа, може се истим решењем отворити и закључити, а имовина приватног предузећа пренети на власнике предузећа, под условом да власник предузећа пријави имовину која би ушла у ликвидациону масу и да према извештају Службе за платни промет и финансијски надзор предузеће нема неизмирених обавеза према повериоцима и другим лицима.

(Мишљење са Саветовања судија привредних судова Србије 15. 06. 1994)

.....

Поступак редовне ликвидације приватног предузећа не може се отворити, ако је ликвидацију предложио само један оснивач, а други се томе противи.

О престанку предузећа оснивачи одлучују споразумно.

(Мишљење са седнице одељења за привредне спорове Вишег привредног суда 24.12.1993)

.....

ПРИВРЕМЕНА МЕРА

Привременом мером се не може заштити својинска трансформација предузећа. Одлуку о својинској трансформацији и продаји деоница у предузећу доноси орган управљања. Да ли је одлука о својинској трансформацији правилно донета и да ли је имовина правилно процењена, односно да ли су деонице (акције) правилно продате, цени Агенција за процену вредности друштвеног капитала, Фонд за развој Србије ако се врши продаја предузећа, а затим регистарски суд приликом уписа промене о организовању у судски регистар.

(Мишљење са седнице одељења за привредне спорове Вишег привредног суда 11.2.1994)

.....

Привременом мером се не може именовати в.д. директор, нити разрешити постојећи, нити је привремена мера подобна исправа за упис у судски регистар в.д. директора, пошто привремена мера има привремени карактер док се не донесе коначна одлука. Директора именује и разрешава орган управљања (раднички савет или управни одбор у смислу члана 49. и 127. Закона о предузећима), а изузетно, ако је статутом предвиђено, за то је надлежна скупштина или збор радних људи у предузећу које нема 50 запослених.

(Мишљење са седнице одељења за привредне спорове Вишег привредног суда 11.2.1994)

* * *

ПРЕДУЗЕЋА ОРГАНИЗОВАНА ОД ПОСЛОВНИХ ЈЕДИНИЦА У БИВШИМ ЈУГОСЛОВЕНСКИМ РЕПУБЛИКАМА

Између предузећа организованих од пословних јединица предузећа са седиштем на тлу Словеније, Хрватске и БиХ и бивших матичних предузећа, нема правног континуитета.

Из образложења

Тужилац у жалби наводи да се пословна јединица Искра-комерц из Београда организовала у друштвено предузеће, да је реч о истој имовини, истим људима, те да се може применити чл. 187а Закона о предузећима.

Из списка предмета се утврђује да је тужилац био у уговорном односу са предузећем Искра-комерц из Љубљане, а да је од представништва љубљанске фирме, решењем Привредног суда у Београду Фи. 7997/91 од 18.7.1991. г. организовано ново правно лице: Искра-комерц Београд.

Пошто је новонастало правно лице организовано у складу са Уредбом о организовању делова предузећа чије је седиште на територији Републике Словеније, Републике Хрватске и Републике БиХ, то у конкретном случају није реч о статусним променама предузећа, па се и правни однос не може расправити применом чл. 187а Закона о предузећима, већ на темељу специјалног прописа – наведене Уредбе.

Како, на основу назначене Уредбе између предузећа са седиштем на тлу Републике Словеније и новоорганизованих предузећа нема правног континуитета, тиме ни преузимања обавеза, то је и првостепени суд правилно одлучио када је захтев тужиоца одбио.

(Пресуда Вишег привредног суда Србије Пж. 4303/93 од 15.9.1993)

IN MEMORIAM

ЈОСИП КУЈУНЦИЋ (1915–1994)

Јосип Кујунцић, звани Кејо, пензионисани адвокат и спортски радник, умро је у Суботици, дана 19. IV 1994.

Јосип Кујунцић је рођен 18. II 1915. у Суботици у буњевачкој породици, малог трговца. У Суботици је одрастао, прошао основну и средњу школу, те студирао право, где је и дипломирао 1939. године.

По стицању дипломе опредељује се за адвокатуру, у којој остаје читав свој радни век, све до пензионисања 1982. године. Приправничку праксу обављао је код Среског суда и Окружног суда у Суботици, те у адвокатским канцеларијама др Јована Лесиха и Фрање Орчића. Адвокатски испит је положио у Београду 1952. године. У Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине уписан је 25. априла 1952. године.

Интелигентан, ведрог духа, културног понашања, стручан и ангажован на послу, Кејо је убрзо постао један од најугледнијих адвоката у Суботици, где су се одувек знали ценити адвокати таквих вредности.

Кејо је развијао знатну професионалну делатност у адвокатским организацијама, почев од Основне адвокатске организације у Суботици, па у Адвокатској комори Војводине, те Савезу адвокатских комора Југославије. У месној адвокатској организацији организатор је многих скупова и приредби, којима је већ његовим ангажовањем био обезбеђен ниво и успех. У Адвокатској комори Војводине учествовао је у разним одборима и комисијама, да би од 1973. до 1976. био и председник Коморе. Као председник Коморе постао је члан Председништва Савеза адвокатских комора Југославије, где је за 1974. годину обнашао функцију председника Савеза.

И као адвокат и као професионални делатник Кејо је одржавао и унапређивао углед адвоката и адвокатуре, што му је од стране Коморе и Савеза у више наврата и видно признавано одговарајућим дипломама и повељама.

Од гимназијских дана Кејо је припадник соколског покрета. Развио се у такмичара у гимнастици и лакој атлетици, те у времену пре

Другог светског рата учествује на свим соколским слетовима у земљи и иностранству као вежбач, а и на другим спортским такмичењима у иностранству као лакоатлетичар. Постизвао је Кејо увек висок пласман као југословенски репрезентативац. После рата постаје Кејо истакнути спортски радник. Одмах је постао инструктор Главног фискултурног савеза Војводине, а потом обављао разне дужности и функције у разним фискултурним форумима у држави. За свој успешни рад на пољу фискултуре получио је више одликовања и признања.

До краја живота, прилагођавајући се приликама и околностима под којима је живео и радио, Кејо је задржао позитивне вредности соколског покрета: демократију, патриотизам, свесловенску узајамност.

Милорад Ботић

САОПШТЕЊА

СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА АКВ одржане 24.06.1994. године

1. Одбија се захтев за упис у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине Влаовић Александра из Сремске Митровице, с обзиром да је именовани већ уписан у Именик адвоката Основне Адвокатске коморе у Београду.

2. Уписује се Парлаћ Миодрaг, дипломирани правник, рођен 24.06. 1932. године, 24.06.1994. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Његошева 16/2.

3. Уписује се Убовић Војо, дипломирани правник, рођен 14.01.1964. године, 24.06. 1994. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Ловачка 1.

4. Уписује се Нишевић Гордана, дипломирани правник, рођена 12.05.1966. године, 24.06.1994. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Максима Горког 27.

5. Уписује се Мирић Стеван, дипломирани правник, рођен 10.08. 1945. године, 24.06.1994. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Инђији, Вељка Влаховића 18.

6. Уписује се Милосављевић Славко, дипломирани правник, рођен 20.02.1931. године, 24.06.1994. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Баваништу, 29. новембра 18.

7. Уписује се Тарица Силвана, дипломирани правник, рођена 12. 04.1958. године, 24.06.1994. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Змај Јовина 12.

8. Уписује се Коцо Славко, дипломирани правник, рођен 08.07. 1951. године, 24.06. 1994. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Инђији, Партизанска 6.

9. Уписује се Прпа Милан, дипломирани правник, рођен 25.08. 1955. године, 24.06. 1994. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Темеринска 11.

10. Уписује се Тадин Нова, дипломирани правник, рођен 11.04. 1933. године, 24.06. 1994. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Балканска 16/а.

11. Уписује се Сикимић Зорислава, дипломирани правник, рођена 23.02.1952. године, 24.06. 1994. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Београдски кеј 29.

12. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Мاستиловић Ангела, рођена 01.10.1966. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Милић Страхиње, адвоката у Сомбору, дана 24.06.1994. године.
13. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Миклош Чаба, рођен 01.07.1967. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Миавец Беле, адвоката у Темерину, дана 24.06.1994. године.
14. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Трухар Бранимир, рођен 03.06.1964. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Трухар Владимира, адвоката у Сремској Митровици, дана 24.06.1994. године.
15. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Трухар Желимир, рођен 26.07.1962. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Трухар Владимира, адвоката у Сремској Митровици, дана 24.06.1994. године.
16. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Цундра Николина, рођена 23.10.1963. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Милосављевић Мирослава, адвоката у Сремској Митровици, дана 24.06.1994. године.
17. Одбија се захтев за упис у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине, Остојић Наде, дипл.правника из Шида.
18. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Поповић Ана, рођена 20.10.1969. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Лазин Јована, адвоката у Новом Кнежевцу, дана 24.06.1994. године.
19. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Тркља Драган, рођен 30.04.1966. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Петровић Павла, адвоката у Суботици, дана 24.06.1994. године.
20. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Ђуђар Тања, рођена 05.12.1969. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Ђуђар Николе, адвоката у Шиду, дана 24.06.1994. године.
21. Условно се уписује Бајић Јован, дипломирани правник, рођен 19.07.1935. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Ковачици, ЈНА 58, са даном давања свечане изјаве.
22. Условно се уписује Симић Славенко, дипломирани правник, рођен 07.08.1949. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Белој Цркви, 1. октобра 58, са даном давања свечане изјаве.
23. Условно се уписује Малуцков Зорка, дипломирани правник, рођена 13.12.1956. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Балзакова 50, са даном давања свечане изјаве.
24. Условно се уписује Војновић Радованка, дипломирани правник, рођена 03.07.1951. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Војвођанских бригада 11, са даном давања свечане изјаве.
25. Условно се уписује Видаковић Илија, дипломирани правник, рођен 15.12.1934. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Ловћенска 2, са даном давања свечане изјаве.
26. Условно се уписује Вег др Енике, дипломирани правник, рођена 25.10.1943. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Даничићева 9/2, са даном давања свечане изјаве.
27. Условно се уписује Буфан Сава, дипломирани правник, рођен 18.01.1947. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Ковину, Цара Лазара 69, са даном давања свечане изјаве.
28. Условно се уписује Царић Бранко, дипломирани правник, рођен 10.03.1934. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Милетићева 32, са даном давања свечане изјаве.

29. Условно се уписује Перовић Јелена, дипломирани правник, рођена 13.02.1954. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Кикинди, Трг српских добровољаца 28, са даном давања свечане изјаве.

30. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Савић Михајло, адвокат у Шиду, са даном 30.06.1994. године, због пресељења адвокатске канцеларије на територију Основне адвокатске коморе Београд.

31. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Милић Бошко, адвокат у Шашинцима, са даном 12.06.1994. године, због заснивања радног односа. – Мацановић Мирко, адвокат у Сремској Митровици, именује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Милић Бошка.

32. Брише се из Именика Адвокатске коморе Војводине Галечић Ратко, адвокат у Руми, са даном 30.06.1994. године, због заснивања радног односа. – Станојчић Душан, адвокат у Руми, именује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Галечић Ратка.

33. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Кнежевић Антић Нада, адвокат у Суботици, са даном 30.06.1994. године, због престанка бављења адвокатске делатности.

34. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Јанчић Радован, адвокат у Новом Саду, са даном 30.06.1994. године, због заснивања радног односа. – Степић Никола, адвокат у Новом Саду, именује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Јанчић Радована.

35. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Јовановић Ђура, адвокат у Ковину, са даном 19.05.1994. године, услед смрти. – Јовановић Душан, адвокат у Ковину, именује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Јовановић Ђуре.

36. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Мијић Татјана, адвокатски приправник у Бечеју, са адвокатско-приправничком вежбом код Марков Александра, адвоката у Бечеју, са даном 06.06.1994. године, због заснивања радног односа.

37. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске Коморе Војводине Стајковић Драгана, адвокатски приправник у Новом Саду, са адвокатско-приправничком вежбом код Богичевић Милана, адвоката у Новом Саду, са даном 01.06.1994. године.

38. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Остојић Александра, адвокатски приправник у Панчеву, са адвокатско-приправничком вежбом код Басарић Предрага, адвоката у Панчеву, са даном 23.06.1994. године.

39. Узима се на знање да је Новаковић Станислав, адвокатски приправник прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Мушицки Доротеје, адвоката у Новом Саду дана 24.06.1994. године, те да исту наставља 25.06.1994. године код Сикимић Срђана, адвоката у Новом Саду.

40. Узима се на знање да је Радичевић Бранко, адвокатски приправник прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Петровић Павла, адвоката у Суботици дана 14.06.1994. године, те да исту наставља 15.06.1994. године код Радичевић Олге, адвоката у Суботици.

41. Узима се на знање да је Боснић Живко, адвокат у Панчеву, привремено спречен да обавља адвокатску делатност због одласка на болничко лечење почев од 23.05.1994. до 23.11.1994. године. – Којић Славко, адвокат у Панчеву, одређује се за привременог заменика одсутног Боснић Живку, адвокату у Панчеву.

42. Узима се на знање да су Вукашинов Славица и Арко Надежда, адвокати у Ковину, основале Удружену адвокатску канцеларију са седиштем у Ковину, Лазе Костића 2, почев од 01.06.1994. године.

43. Узима се на знање да је Зуровац Живана, адвокат у Бачкој Паланци, преселила седиште своје адвокатске канцеларије у Гајдобру, Мире Попаре 24, почев од 01.06.1994. године.

44. Узима се на знање да је Ђуричић Момир, адвокат у Сремској Митровици, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Краља Петра Првог 19, почев од 01.06.1994. године.

45. Узима се на знање да је Јовановић Богдан, адвокат у Сомбору, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Венац Степе Степановића 5, почев од 07.06.1994. године.

46. Узима се на знање да је Николић Благоје, адвокат у Панчеву, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Петра Драпшина 1, почев од 25.05.1994. године.

47. Узима се на знање да је Рудић Дарко, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Змај Јовина 12, почев од 01.06.1994. године.

48. Узима се на знање да је Радишић Душко, адвокат у Сомбору, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Венац Степе Степановића 24, почев од 01.06.1994. године.

49. Узима се на знање да је Живановић Верица, адвокат у Панчеву, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Жарка Зрењанина 54.

50. Евидентира се Уговор о заступању, закључен дана 01.06.1994. године између ПП „Техник комерц“ из Сомбора, и Радишић Душка, адвоката у Сомбору.

51. Евидентира се Уговор о заступању закључен дана 30.05.1994. године између ЈКП „Чока“ из Чоке и Суботин Слободана, адвоката у Чоки.

52. Евидентира се Уговор о заступању, закључен дана 25.05.1994. године између „НИП“, Новосадско издавачко трговинско предузеће из Новог Сада, и Шокић Душанке, адвоката у Новом Саду.

53. Евидентира се Уговор о заступању, закључен дана 18.05.1994. године између ДД „Војводинапут Зрењанин“ из Зрењанина, и Танчић Љубише, адвоката у Зрењанину.

54. Евидентира се Уговор о заступању закључен дана 04.05.1994. године између ДД „ИГЛО“ из Хоргоша и Заједничке адвокатске канцеларије Беде Отилије и Њилаш Михаља, адвоката у Кањижи.

55. Евидентира се Уговор о заступању закључен дана 24.06.1994. године између ПП „Шалом Леви“ из Панчева и Тарица Силване, адвоката у Панчеву.

56. Евидентира се Уговор о заступању закључен дана 24.05.1994. године између ДД „ВИК корпорација“ из Вршца и Маринел Војне, адвоката у Вршцу.

57. Евидентира се Уговор о заступању закључен дана 31.05.1994. године између Агровојводине ДД „Комерц сервис“ из Новог Сада и Брборић Лазара, адвоката у Новом Саду.

58. Евидентира се Уговор о заступању закључен дана 01.06.1994. године између ДД „ДЕКО“ за производњу, продају дечије и остале конфекције из Бачког Градишта и Колесар Федора, адвоката у Новом Саду.

59. Одобрава се исплата посмртнине иза пок. Јовановић Буре, адвоката у Ковину.

60. Одобрава се исплата посмртнине иза пок. Тодоровић Драгољуба, адвоката у пензији из Новог Сада.

61. Одобрава се исплата посмртнине иза пок. Ралевић Драгише, адвоката у пензији из Панчева.

Управни одбор

Уређивачки одбор „Гласника“ моли своје сараднике да текстове за објављивање опреме уважавајући следеће сугестије:

- име, презиме, звање и занимање аутора исписати у левом углу прве странице изнад наслова, у прилозима за рубрике „чланци“ и „расправе“, а за рубрику „прикази“ и остале рубрике, на крају текста;
- радове куцати на пуној хартији само са једне стране листа, са таквим проредом и рубом да на једној страници има око 28 редова са по 60 словних места у реду;
- обим радова не би требало да прелази за чланке 15 страница, за расправе 10 страница, а за приказе и остале прилоге 6 страница;
- речи које треба да буду штампане латиницом подвући црвеним, а речи које треба да буду штампане курзивом подвући црним или плавим;
- фусноте сврстати по редним бројевима на крају текста, у истом прореду као текст, уз навођење података овим редом: име или иницијал имена и презиме аутора, назив дела или часописа, број књиге или тома (ако постоје), место издавања, година издавања (за часописе број и годиште), број странице (иза скраћенице стр.); ознаку *op. cit.* користити уместо назива дела и места и године издавања када се исто дело поново цитира на прескок, а ознаку *ibid.* када се исто дело цитира узастопно;
- радове треба потписати и уз њих приложити податке о адреси, броју телефона и броју жиро рачуна аутора.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

излази 12 пута годишње
у месечним свескама

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине. Годишња претплата: за земљу 50 н. дин., за иностранство 40 USA долара (жиро-рачун број 45700-678-2-2047 са назнаком „за Гласник“).

Овај број закључен је 30. VI 1994. године.

Према мишљењу Секретаријата за информације Републике Србије бр. 413-01-412/91-01 од 11. априла 1991. године на ову публикацију плаћа се основни порез на промет по Тарифном броју 8. став 1, тачка 1. алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Штампа: ГРАФО-ОФСЕТ, Нови Сад
Слог: ЛАСЕР студио, Нови Сад

